

Att vara och att bli i lokala arbetsmarknadsprogram

En delrapport

Ida Sjöberg

Katarina Giritli Nygren

Josefin Velandér

Att vara och att bli i lokala
arbetsmarknadsprogram

En delrapport

© Sjöberg Ida, Giritli Nygren Katarina & Velandar Josefin, 2026

Printed by Mid Sweden University, Sundsvall

ISBN: 978-91-90017-98-2

Humanvetenskapliga fakulteten

Telefon: +46 (0)10 142 80 00

Mittuniversitet

Förord

Denna rapport har producerats inom ramen för forskningsprogrammet Lokala arbetsmarknadsprogram - Utmaningar av och för en inkluderande arbetsmarknad finansierat av Forte (Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd, dnr: 2021–01550). Forskningsprojektet är ett tvärvetenskapligt arbete med det långsiktiga målet att öka inkluderingen av underrepresenterade grupper i arbetslivet. Vi kartlägger och granskar lokala arbetsmarknadsprogram på kommunal nivå, inklusive deras institutionella struktur och organisation, liksom erfarenheter från deltagare i programmen, utifrån ett longitudinellt angreppssätt med syfte att förbättra de lokala arbetsmarknadsprogrammen. Mer information om programmet och dess olika arbetspaket finns på www.miun.se/loka.

Innehållsförteckning

Förord	v
1 Inledning	9
2 Tidigare forskning.....	11
2.1 Deltagares erfarenheter av arbetsmarknadsinsatser.....	11
2.2 Aktiveringens spänningar: krav, progression och framtid	13
3 Metod och material	15
3.1 Studiedesign och urvalskommuner.....	15
3.2 Deltagarenkät.....	16
3.2.1 Analys av enkätdata.....	17
3.3 Kvalitativt datamaterial.....	18
3.3.1 Syntetiserad nyläsning.....	19
4 Resultat.....	21
4.1 Resultat från enkätstudien	21
4.1.1 Deltagarna och vägen till AME.....	21
4.1.2 Hinder på vägen mot arbete	23
4.1.3 Deltagandet i AME: innehåll, meningsfullhet och vägen framåt.....	25
4.2 Resultat från intervjuer och syntetiserad nyläsning	28
4.2.1 Att få vara – erkännande, tillhörighet och en legitim plats i nuet.....	29
4.2.2 Att vilja bli – arbete, självständighet och rätten till en framtid	32
4.2.3 Mellan att vara och att bli – vem eller vad är det som ska förändras?.....	35
5 Slutdiskussion	38
7 Referenser	40
Bilaga 1. Översikt av deltagare i urval	45
Bilaga 2. Redovisning av faktoranalys och reliabilitetstest av hinder.....	46
Bilaga 3. Variabler i regressionsanalyserna	47
Bilaga 4. Regressionsmodeller.....	48

1 Inledning

Föreliggande resultatrapport har producerats inom ramen för det av FORTE finansierade forskningsprogrammet *Lokala arbetsmarknadsprogram – Utmaningar av och för en inkluderande arbetsmarknad* (LOKA) (Dnr. 2021-01550). Forskningsprogrammet syftar till att öka kunskapen om kommunala arbetsmarknadsprogram genom att i fyra olika arbetspaket studera deras institutionella förutsättningar (arbetspaket 1), organisering (arbetspaket 2), deltagarnas erfarenheter (arbetspaket 3) och verksamheternas effekter (arbetspaket 4) i ett longitudinellt perspektiv.

Forskningsprogrammet tar sin utgångspunkt i de förändringar som under de senaste decennierna präglade den svenska arbetsmarknadspolitiken och som successivt har ökat kommunernas ansvar för personer som står långt från arbetsmarknaden (Jacobson-Libietis & Ljungkvist 2017; Panican & Ulmestig 2019; Ulmestig 2020). Denna utveckling ska förstås mot bakgrund av den aktiva arbetsmarknadspolitik som under de senaste decennierna fått en alltmer framträdande roll i Europa och där arbetslinjen utgör ett centralt styrande ideal (Bredgaard 2015; van Berkel et al. 2017). I detta landskap befinner sig kommunala arbetsmarknadsprogram i en något särpräglad position; i vissa verksamheter står progression mot reguljärt arbete tydligt i centrum, medan andra innehåller starkare inslag av rehabilitering, socialt stöd och individuellt anpassade aktiviteter. Kommunala arbetsmarknadsprogram utgör därför en konkret arena där arbetsmarknadspolitikens mål och förväntningar möter deltagares olika livssituationer och förutsättningar.

Denna rapport utgör den andra delrapporten från det tredje arbetspaket som fokuserar på deltagares erfarenheter utifrån det övergripande syftet att belysa hur deltagare upplever och erfar kommunala arbetsmarknadsprogram, hur de beskriver sin väg genom verksamheten och hur de värderar de stödinsatser de erbjuds. Rapporten bygger vidare på de resultat som redovisades i arbetspaketets första delrapport som presenterade resultat från en enkätstudie där deltagarnas bakgrund, upplevelser av verksamheten och upplevda hinder för etablering på arbetsmarknaden undersöktes (Giritli Nygren et al. 2023). Resultaten visade att deltagarna generellt upplevde verksamheten som meningsfull och utvecklande, samtidigt som de beskrev en komplex livssituation där långvarig arbetslöshet, psykisk ohälsa, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, begränsad utbildning

och svårigheter att orientera sig på arbetsmarknaden utgjorde betydande hinder för egen försörjning.

Sedan den första delrapporten publicerades har en uppföljande enkätundersökning genomförts, liksom workshops, individuella intervjuer samt fokusgruppsintervjuer. Utifrån de kvalitativa materialen har resultaten från den första delrapporten vidareutforskats genom fem enskilda delstudier (Nyhlén 2026; Velander & Sjöberg 2026; Östling, Nyhlén & Giritli Nygren 2026; Sjöberg & Giritli Nygren 2026; Velander 2026).

Mot denna bakgrund syftar den föreliggande rapporten till att fördjupa förståelsen av deltagares erfarenheter av kommunala arbetsmarknadsinsatser och av vilken betydelse de tillskriver deltagandet i relation till sin aktuella livssituation, sitt välbefinnande och sina föreställningar om förändring, arbete och framtid. Särskilt uppmärksammas vad deltagarna beskriver som betydelsefullt i mötet med verksamheterna och hur deras egna behov, önskemål och framtidsorienteringar förhåller sig till insatsernas organisering, stöd och förväntningar på progression. För att undersöka dessa frågor analyseras materialet från den uppföljande enkätundersökningen och en syntetiserande nyläsning av det samlade materialet görs, där deltagarnas erfarenheter analyseras i dialog med resultaten från de tidigare delstudierna.

Rapporten är upplagd som en successiv fördjupning av deltagarnas erfarenheter. Inledningsvis används enkätmaterialet för att synliggöra hur deltagarna upplever verksamheterna och vilka aspekter av deltagandet de uppfattar som betydelsefulla. Därefter fördjupas dessa erfarenheter genom en syntetiserande läsning av delstudierna samt det underliggande intervju- och workshopmaterialet för att fördjupa förståelsen av dessa erfarenheter och undersöka hur betydelsen av exempelvis stöd, trygghet, aktivitet och progression formas i relation till deltagarnas livssituation och egna strävanden. Rapporten ger därmed inte enbart en bild av *vad* deltagarna uppskattar eller upplever som problematiskt, utan också en fördjupad förståelse för under vilka villkor olika former av stöd, krav och progression blir meningsfulla utifrån deras perspektiv.

2 Tidigare forskning

Att vara deltagare i en kommunal arbetsmarknadsverksamhet är inte en enhetlig position. Deltagarna kommer till verksamheterna med olika erfarenheter, behov och förutsättningar, men också genom olika delar av välfärdssystemet och med delvis olika krav och förväntningar på vad deltagandet ska leda till. Dessa villkor förändras dessutom över tid. Förändringar av arbetsmarknadspolitiken och Arbetsförmedlingens roll, liksom förändringar inom socialtjänsten och skärpta krav på aktivitet för personer med försörjningsstöd, påverkar både vilka som aktualiseras inom kommunala arbetsmarknadsverksamheter och vad deltagandet förväntas åstadkomma. Verksamheterna är samtidigt lokalt organiserade och varierar i målgrupper, innehåll och arbetssätt (Panican & Ulmestig 2019; Ulmestig 2020). Under LOKA-projektets genomförande 2021–2026 har dessutom AME-verksamheten omorganiserats minst en gång i samtliga åtta deltagande kommuner.

Mot denna bakgrund är det svårt att tala om deltagande i AME som erfarenheten av en bestämd typ av insats. Ändå har forskningen om arbetsmarknadsinsatser länge dominerats av studier av programmens effekter, exempelvis övergångar till arbete och vilka grupper som gynnas av olika insatser (Martin & Grubb 2001; Borland 2014; Bredgaard 2015). Betydligt mindre uppmärksamhet har riktats mot hur deltagarna själva erfar sitt deltagande, vad de uppfattar som betydelsefullt under tiden i verksamheten och hur detta förhåller sig till den förändring som deltagandet är tänkt att möjliggöra.

2.1 Deltagares erfarenheter av arbetsmarknadsinsatser

Den forskning som tar deltagarnas erfarenheter som utgångspunkt visar att arbetslöshet sällan kan förstås som ett isolerat problem. Arbetslöshet samspelar ofta med psykisk och fysisk ohälsa, ekonomisk utsatthet, sociala relationer, omsorgsansvar och tidigare erfarenheter av olika myndighetskontakter (Caswell 2020; Danneris, 2018; Danneris & Caswell 2019; Bakkeli 2023). Vägen mot arbete följer därför sällan en linjär utveckling utan kan kännetecknas av perioder av framsteg, stagnation, återhämtning och omorientering. Danneris (2018) visar exempelvis hur beredskap för arbete förändras över tid och inte enkelt kan reduceras till en individuell egenskap eller ett fast avstånd från arbetsmarknaden.

Ett återkommande resultat i forskning om deltagares erfarenheter är att betydelsen av insatsen inte enbart, eller ens primärt, tycks avgöras av vilken aktivitet deltagaren erbjuds, utan av hur deltagandet organiseras och hur väl det svarar mot dennes situation och behov. Individuell anpassning, respektfullt bemötande, kontinuitet i kontakten med personal och möjlighet till delaktighet återkommer som betydelsefulla aspekter (Schön, Tranquist & Astvik 2023; Hirseland & Kerschbaumer 2023). Deltagandet kan också erbjuda struktur, sociala relationer, mening och stärkt självförtroende, även när övergången till reguljärt arbete inte är omedelbar (Rose, 2019; Hultqvist & Hollertz 2023). Hansen och Nielsen (2021) visar dessutom hur alternativa värdesystem kan växa fram i aktiveringsverksamheter, där gemenskap och deltagande ges större betydelse än hög arbetstakt och produktivitet.

Samtidigt varierar deltagarnas erfarenheter betydligt. Svenska studier visar hur kommunala arbetsmarknadsinsatser av vissa deltagare kan upplevas som meningslösa, demoraliserande eller präglade av tvång (Panican & Ulmestig 2019; Fredriksson 2022; Parsland & Scaramuzzino 2024), medan andra deltagare uppskattar att ha en aktivitet, ett sammanhang och något meningsfullt att göra, även när de är osäkra på om insatsen faktiskt för dem närmare reguljärt arbete (Thorén 2012; Fredriksson 2022; Sunnerfjell 2023). En viktig förklaring till dessa skilda erfarenheter tycks vara relationen mellan insatsens utformning och deltagarens egna behov och förväntningar. Flera studier visar på diskrepanser mellan vad deltagarna själva uppfattar att de behöver och de aktiviteter de erbjuds (Panican & Ulmestig 2019; Nyhlén et al. 2023). Aktiviteter kan exempelvis organiseras utifrån kommunens behov eller med aktivering som mål i sig, snarare än utifrån den enskilda deltagarens situation och framtidsorientering.

Verksamhetens konkreta form saknar emellertid inte betydelse. Insatser som i högre grad liknar reguljärt arbete, såsom subventionerade anställningar, kan upplevas som mer meningsfulla eftersom de möjliggör en identifikation som arbetande snarare än arbetslös eller arbetssökande (Parsland & Scaramuzzino 2024). Resultaten är dock inte entydiga. I Grönviks (2026) studie av meningsfullhet bland deltagare i AME var upplevd autonomi, både i beslutet att delta och i deltagandets utformning, samt upplevelsen av att verksamheten svarade mot de egna behoven tydligt förknippade med högre meningsfullhet. Däremot kunde inget samband visas mellan deltagande i praktik eller arbetsträning och upplevd meningsfullhet. Sammantaget pekar resultaten mot att aktivitetens form får sin

betydelse i relation till deltagarens situation, behov och framtidsorientering, snarare än att vissa typer av aktiviteter i sig generellt upplevs som mer meningsfulla. Grönviks resultat bör dock tolkas med försiktighet mot bakgrund av studiens bortfall.

2.2 Aktiveringens spänningar: krav, progression och framtid

Att en insats upplevs som meningsfull och anpassad till deltagarens aktuella situation innebär emellertid inte nödvändigtvis att den för deltagaren närmare reguljärt arbete. Här framträder en grundläggande spänning i forskningen om aktivering. Arbetsmarknadsinsatser ska å ena sidan möta personer där de befinner sig och skapa förutsättningar för deltagande utifrån deras aktuella behov och förmåga. Å andra sidan är verksamheterna i grunden orienterade mot ett specifikt mål och deltagandet förväntas bidra till förändring, progression och i förlängningen arbete eller egen försörjning. Kritisk forskning om aktiveringspolitik har visat hur denna orientering kan innebära att individen kontinuerligt förväntas arbeta med sig själv och demonstrera aktivitet, motivation och progression. Villkorande och workfare-inriktade program har bland annat kopplats till erfarenheter av press, skam och otillräcklighet (Friedli & Stearn 2015; Peterie et al. 2019). För personer med psykisk ohälsa eller funktionsnedsättning kan sådana krav bli särskilt problematiska när anställningsbarhet mäts mot normer om kontinuerlig närvaro, flexibilitet, emotionell stabilitet och produktivitet (Scholz & Ingold 2021).

Detta aktualiserar också frågan om var problemet med bristande arbetsförmåga lokaliseras. När arbetsmarknadens krav tas för givna blir individens uppgift att förändras så att hon kan motsvara dem snarare än att det är arbetsmarknadens krav som utgör problemet. Anpassning kan därmed röra två delvis olika processer det vill säga att deltagaren successivt ska förändras och anpassas till den reguljära arbetsmarknadens krav, eller att verksamhetens villkor anpassas så att deltagande blir möjligt utifrån personens aktuella behov och förmåga. Vem som förväntas förändras, på vilket sätt och mot vilken framtida position är samtidigt inte oberoende av sociala maktrelationer. För personer med migrant- och flyktningbakgrund formas vägen mot anställningsbarhet inte enbart av individuell kompetens utan också av föreställningar om bland annat kön, etnicitet och svenskhet. Forskning har visat hur migranter och flyktingar kan konstrueras som

särskilt långt från arbetsmarknaden och bli föremål för mer standardiserade eller styrande insatser, samtidigt som kvinnor och män kanaliseras mot olika typer av arbete (Vesterberg 2013, 2016; Mulinari 2018; Parsland & Ulmestig 2022; Parsland 2025). Sådana processer påverkar både vilka kompetenser som erkänns och vilka framtida positioner som görs möjliga (se till exempel Wright 2016).

Studier har också belyst hur deltagare kan befinna sig i aktiviteter under lång tid utan att detta resulterar i en övergång till reguljärt arbete, något som beskrivits som att vara "activated, but stuck" (Laliberte Rudman & Aldrich 2016). Samtidigt kan just långsamhet, kontinuitet och tidsmässigt utrymme vara avgörande för personer som behöver rehabilitering, återhämtning eller möjlighet att successivt återuppbygga tillit till den egna förmågan. Progression är därmed inte nödvändigtvis linjär, och det som ur ett institutionellt perspektiv kan framstå som stagnation behöver inte upplevas så av deltagaren. Positiva erfarenheter av verksamheten löser inte heller denna spänning. Parsland och Scaramuzzino (2024) diskuterar hur deltagare kan uppskatta verksamheten så mycket att de inte vill lämna den för reguljärt arbete, medan Sunnerfjell (2023) visar hur deltagandet kan erbjuda identitet, sammanhang och möjlighet att bidra till lokalsamhället utan att denna meningsfullhet nödvändigtvis omsätts i ökad anpassning till den reguljära arbetsmarknaden. Det som gör en verksamhet värdefull i deltagarens nuvarande situation behöver alltså inte vara detsamma som det som mest effektivt för deltagaren mot det institutionellt definierade slutmålet.

Sammantaget pekar tidigare forskning mot en dubbelhet i deltagandet i arbetsmarknadsinsatser. Verksamheterna är både platser där deltagare förväntas förändras och röra sig mot en annan framtida position och vardagliga sammanhang där de under kortare eller längre tid behöver kunna delta utifrån den situation och förmåga de har. Deras betydelse kan därför inte enbart bedömas utifrån aktivitetens form eller om deltagandet leder till reguljärt arbete. Inte heller räcker en uppdelning mellan stöd och kontroll för att fånga deltagarnas erfarenheter. Avgörande blir hur verksamhetens innehåll, krav och tempo förhåller sig till deltagarens aktuella behov, egen förståelse av sin situation och önskade framtid.

3 Metod och material

I detta kapitel presenteras arbetspaketets studiedesign och de urvalskommuner som ingår i forskningsprogrammet, tillsammans med en redogörelse för det empiriska material som ligger till grund för denna rapport.

3.1 Studiedesign och urvalskommuner

Som nämndes inledningsvis har denna studie genomförts inom ramen för det FORTE-finansierade forskningsprogrammet *Lokala arbetsmarknadsprogram – Utmaningar av och för en inkluderande arbetsmarknad* (LOKA) som pågår mellan åren 2021–2027. Forskningsprogrammets urval omfattar åtta kommuner; fyra i Västernorrland och fyra i Göteborgsregionen. Urvalet utformades med inspiration från *Most Similar Systems Design* (Szucs & Strömberg 2006) och kommunerna valdes genom ett strategiskt urval för att spegla variation i arbetsmarknadsläge, socioekonomiska förutsättningar, demografisk struktur och organiseringen av kommunala arbetsmarknadsinsatser (Bergström & Bolin 2022).

Det arbetspaket som denna rapport ingår i kännetecknas av en longitudinell *mixed methods*-design där olika empiriska material successivt bidrar till en mer nyanserad förståelse av deltagarnas erfarenheter av kommunala arbetsmarknadsprogram. Mer specifikt innebär detta att arbetspaketet kombinerar kvantitativa enkätmaterial med kvalitativa intervjuer och workshops. Det samlade empiriska materialet består av två enkätomgångar; en första som genomfördes under 2023 och en andra som genomfördes under hösten 2025 och våren 2026, tre workshopstillfällen med 8–13 deltagare per tillfälle, samt 7 fokusgruppsintervjuer med och 29 individuella intervjuer. Forskningsprogrammet samt enkäten är etikprövade och godkända av Etikprövningsmyndigheten (Dnr. 2022–02320–01).

De intervjuer och deltagarnära studier som genomförts inom LOKA har analyserats i fem delstudier med delvis olika frågeställningar och teoretiska ingångar (Nyhlén 2026; Velander & Sjöberg 2026; Östling, Nyhlén & Giritli Nygren 2026; Sjöberg & Giritli Nygren 2026; Velander 2026). Som nämnts görs i denna resultatrapport en syntetiserande nyläsning av detta material med särskilt fokus på deltagarnas erfarenheter, samtidigt som de tidigare delstudierna används som analytiska resurser för att identifiera återkommande mönster.

3.2 Deltagarenkät

Deltagarenkäten avser att fånga deltagarnas upplevelser från inskrivning till (tänkt) utskrivning från AME. Enkäten togs ursprungligen fram inför den första enkätomgången 2023 och fokuserar på följande sex teman: 1) *Bakgrundsfrågor*, 2) *Arbetslivserfarenhet och försörjning*, 3) *Vägen mot arbetsmarknaden*, 4) *Om arbetsmarknadsaktiviteten*, 5) *Om att befinna sig i AME-verksamheten* samt 6) *Tankar om framtiden*.

De första enkäterna från den andra enkätomgången skickades ut via post i juni 2025, och de sista svaren skickades tillbaka till projektgruppen i april 2026. Detta förfarande skiljer sig från hur enkätsvar samlades in under den första omgången då forskare från projektet reste runt till de urvalskommuner där det funnits möjlighet att samla grupper av deltagare på ett och samma ställe. De deltagare som var frånvarande vid dessa besök eller inte kunde delta i gruppaktiviteter erbjöds i stället besvara enkäten senare med stöd av sin handledare på AME. I de kommuner där AME-verksamheten var organiserad på ett sätt som inte gjort det möjligt att samla alla deltagare på en plats vid ett givet tillfälle ansvarade AME-personalen för att dela ut och samla in enkäten (se Giritli Nygren m.fl. 2023 för en mer utförlig redogörelse och diskussion).

Inför utskick av enkäter vid den andra enkätomgången har vi träffat och informerat den personal som ska dela ut enkäten om viktiga forskningsetiska principer och understrukt att samtliga deltagare ska delges denna information samt lämna skriftligt samtycke till deltagande. Utöver denna information har vi betonat vikten av konfidentialitet och att deltagarna erbjuds möjlighet att besvara enkäten enskilt. I samband med att personalen delat ut enkäten har de delat ut och gått igenom det medföljande informationsbrevet och därigenom informerat deltagarna om studie och deras rättigheter. Deltagarna har därefter själva fått fatta beslut om de vill delta, varpå de givit ett skriftligt samtycke till sitt deltagande och att vi får använda deras information inom ramen för forskningsprogrammet.

Till skillnad från den första enkätomgången har enkäten inte översatts till andra språk än svenska¹. Detta beslut fattades mot bakgrund av att väldigt få deltagare valde att besvara de översatta enkäterna, något som tros bero på att många av de

¹ Enkäten och tillhörande informationsbrev översattes inför den första enkätomgången till de vanligaste förekommande språken bland deltagare: tigrinja, somaliska, arabiska, persiska, dari samt engelska.

deltagare som inte läser svenska inte heller har tillräcklig läs- och skrivförståelse på sitt modersmål (givet att detta var något av de översatta språken).

Vår ursprungliga ambition var att kunna avsluta insamlingen av enkäterna i slutet av 2025, men på grund av utmaningar och förändringar i några kommuners verksamheter förlängdes svarstiden så att vi skulle få in enkäter från samtliga urvalskommuner. Som vid den första enkätomgången har deltagare som inte har tillräckliga läs- och skrivefärdigheter för att självständigt besvara enkäten, samt ungdomar under 18 år undantagits från urvalet för enkäten. Totalt besvarades enkäten av 160 deltagare fördelade mellan samtliga urvalskommuner. Det är oklart hur många deltagare som var inskriva i kommunernas AME-verksamheter under den period då enkäten delades ut, vilket omöjliggör en tillförlitlig uppskattning av svarsfrekvensen. Detta innebär att resultaten inte kan anses ligga till grund för några generaliserbara slutsatser men att det ändå ger en fingervisning av hur deltagare upplever AME-verksamheter.

3.2.1 Analys av enkätdata

Bearbetningen och analysen av enkätdata inleddes med deskriptiva analyser i syfte att ge en övergripande bild av deltagarnas sammansättning och erfarenheter. Analyserna omfattade bland annat vilka myndigheter deltagarna hade anvisats till AME från, vilka hinder de upplevde på vägen mot arbete och vilka insatser de deltog i. Därutöver undersöktes om deltagarna upplevde sig delaktiga i beslutet att delta i AME och i hur deltagandet utformades, om deltagandet upplevdes som meningsfullt samt om de skulle ha valt att delta även om deltagandet inte varit nödvändigt. Slutligen undersöktes om deltagarna upplevde att deltagandet förde dem närmare reguljärt arbete eller studier.

De inledande analyserna ger således en övergripande bild av deltagarnas erfarenheter av kommunala arbetsmarknadsinsatser och av vilken betydelse de tillskriver deltagandet i relation till sin aktuella livssituation, sitt välbefinnande samt sina föreställningar om förändring, arbete och framtid. Rapporten syftar emellertid också till att undersöka vad deltagarna beskriver som betydelsefullt i mötet med verksamheterna och hur deras behov, önskemål och framtidsorienteringar förhåller sig till insatsernas organisering, stöd och förväntningar på progression. För att undersöka dessa samband genomfördes ett antal enkla och multipla regressionsanalyser.

I regressionsanalyserna undersöka sambanden mellan deltagarnas upplevelser av (1) meningsfullhet, (2) utveckling och (3) förbättrade möjligheter till arbete eller studier och deras upplevelser av olika hinder på vägen mot arbete. I ett ytterligare steg kontrollerades modellerna för behovsuppfyllnad, det vill säga i vilken utsträckning deltagarna upplevde att verksamheten och insatserna mötte deras behov. Genom detta kunde det undersökas om sambanden mellan upplevda hinder och de tre utfallen kvarstod även när hänsyn togs till deltagarnas upplevelser av att deras behov blev tillgodosedda. De variabler som ingick i regressionsanalyserna redovisas i bilaga 3.

3.3 Kvalitativt datamaterial

Utöver enkätmaterialet består det empiriska materialet i arbetspaketet av 26 individuella och sex fokusgruppsintervjuer, samt material från tre workshops. Intervjuerna har samlats in under 2024 och 2025 och omfattar deltagare med olika bakgrunder och erfarenheter, däribland personer med migrant- och flyktingbakgrund (Velandar & Sjöberg 2026), personer med erfarenhet av kriminalvård (Sjöberg & Giritli Nygren 2026) samt deltagare med erfarenheter av psykisk ohälsa och andra hinder för etablering på arbetsmarknaden (Nyhlén 2026; Velandar 2026).

Utöver intervjuerna genomfördes under våren 2024 tre workshopstillfällen; två i februari och en i april, med 8–13 deltagare per tillfälle. Varje tillfälle var cirka tre timmar långt och kombinerade individuellt arbete med visuellt material och gemensamma samtal om bland annat vardagsliv, arbete, framtid, drömmar och erfarenheter av kommunala arbetsmarknadsinsatser (Östling et al. 2026).

Tabell 1. Sammanställning av det kvalitativa empiriska materialet

	Hinder ²	Antal tillfällen	Antal informanter	Män	Kvinnor
Workshop	Svenska språket	3	13	0	13
Fokusgrupps-intervjuer	Svenska språket	4	11	5	6
	Psykisk ohälsa, NPF, utbrändhet, tidigare missbruk	3	9	5	4
Individuella intervjuer	Svenska språket	3	5	1	4
	Psykisk ohälsa, NPF, utbrändhet, tidigare missbruk	16	16	9	7
	Kriminalvårdsbakgrund	7	7	7	0
Totalt		36	61	27	34

3.3.1 Syntetiserad nyläsning

För att skapa en mer övergripande förståelse av resultaten har de fem delstudierna (Nyhlén 2026; Velander & Sjöberg 2026; Östling, Nyhlén & Giritli Nygren 2026; Sjöberg & Giritli Nygren 2026; Velander 2026) avslutningsvis lästs tillsammans och i relation till varandra. Arbetet har inspirerats av meta-etnografi, en metod för att syntetisera resultat från kvalitativa studier (Noblit & Hare 1988). En central utgångspunkt i metoden är att resultaten från olika studier kan "översättas" till varandra för att identifiera gemensamma mönster, men också skillnader och motsägelser. Här används denna tanke framför allt som ett sätt att röra sig från de enskilda studiernas resultat mot en mer övergripande tolkning av vad studierna visar tillsammans.

De centrala resultaten och analytiska begreppen i respektive studie jämfördes därför med varandra, med fokus på sådant som återkom, kompletterade eller skilde sig åt mellan studierna. Genom denna jämförelse utvecklades successivt mer övergripande teman och tolkningar. Arbetssättet ligger nära det Noblit och Hare (1988) beskriver som en *line-of-argument synthesis*, där olika studier kan belysa olika delar av ett fenomen och tillsammans bidra till en förståelse som går utöver resultaten i varje enskild studie. Ett liknande tillvägagångssätt används av McCormick, Rodney och Varcoe (2003), som syntetiserar resultat från sina egna tidigare studier för att utveckla bredare tolkningar över studierna.

² Med hinder avses här vilka hinder som deltagarna primärt möter i sitt närmande mot arbetsmarknaden (jmf. gruppering/indexering utifrån enkätdata).

Nyläsningen innebär således en förskjutning från de enskilda delstudiernas specifika frågeställningar till en bredare analys av deltagarnas samlade erfarenheter. Genom att föra samman material från olika datainsamlingsformer och deltagargrupper blir det möjligt att synliggöra både gemensamma erfarenheter och variationer i hur deltagarna förstår och värderar sitt deltagande. En central utgångspunkt för analysen är därför att stöd, aktivitet och progression inte ges en entydig betydelse, utan får mening i relation till deltagarnas aktuella livssituation, tidigare erfarenheter och föreställningar om framtiden.

4 Resultat

I detta kapitel presenteras resultat från LOKA-programmets studier av deltagares erfarenheter av kommunala arbetsmarknadsinsatser. Kapitlet inleds med enkätstudien, som ger en övergripande bild av deltagarnas situation, deras erfarenheter av verksamheten och de mönster som framträder i relation till meningsfullhet, behovsanpassning och upplevd progression. Därefter fördjupas resultaten genom en samlad kvalitativ analys av intervjuer och tidigare delstudier. Analysen riktar särskild uppmärksamhet mot en återkommande spänning i deltagarnas berättelser: mellan värdet av att få *vara* och bli erkänd utifrån sin aktuella situation och önskan eller förväntan att *bli* – att förändras och röra sig mot arbete, självständighet och en annan framtid. Genom kapitlets olika delar utvecklas och underbyggs denna spänning som ett övergripande fynd i materialet.

4.1 Resultat från enkätstudien

Enkätstudien ger en övergripande bild av vilka som deltar i AME, vilka hinder de själva upplever på vägen mot arbete och hur de värderar sitt deltagande. Där frågorna är jämförbara relateras resultaten till den tidigare deltagarenkäten inom LOKA (Giritli Nygren et al. 2023). Jämförelserna används för att uppmärksamma stabila mönster och möjliga förskjutningar mellan undersökningstillfällena, men ska inte förstås som förändringar på individnivå.

4.1.1 Deltagarna och vägen till AME

Deltagarna utgör en heterogen grupp vad gäller ålder, utbildning och bakgrund, men förenas i många fall av ett långvarigt utanförskap från arbetsmarknaden. Det visade svaren också i den första enkätomgången. I den andra enkätomgången är den genomsnittliga arbetslöshetstiden före AME närmare fem år och deltagarna har vid undersökningstillfället i genomsnitt varit inskrivna i verksamheten i knappt 20 månader. En fjärdedel har dessutom deltagit i AME tidigare. Avståndet till arbetsmarknaden innebär emellertid inte att arbete saknar betydelse. Över nio av tio beskriver arbete som viktigt eller mycket viktigt, antingen genom den mening det ger eller genom möjligheten till självständighet. Tabell 3 nedan ger en övergripande bild av deltagargruppen utifrån kön, ålder, utbildningsnivå och födelseland samt tidigare arbetslöshet och erfarenhet av AME. En fullständig

redovisning av bakgrundsvariabler fördelade efter kön och ålder återfinns i bilaga 1.

Tabell 2. Översikt av deltagare i urval.

		Enkätomgång 1	Enkätomgång 2
		Antal (%)	Antal (%)
Antal respondenter (n)		232	160
Högsta fullgjorda utbildning	Ej fullgjort grundskola	24 (10,7 %)	13 (8,5 %)
	Grundskola	66 (29,5 %)	27 (17,6 %)
	Gymnasium/motsvarande	102 (45,5 %)	57 (37,3%)
	Yrkeshögskola/yrkesutbildning/folkhögskola ³		21 (13,7 %)
	Universitet/högskola	20 (8,9 %)	9 (5,9 %)
	Annat	12 (5,4 %)	26 (17 %)
Medelålder (beräknat på ålder i slutet av 2026)		41,4 år	43,45 år
Födda i Sverige		158 (68,1 %)	98 (61,6 %)
Genomsnittlig längd på arbetslöshet innan inskrivning hos AME (månader)		49,1 mån.	56,59 mån.
Genomsnittlig längd på deltagande hos AME (månader)		18,0 mån.	19,8 mån.
Deltagit i AME tidigare		65 (29,0 %)	41 (25,5 %)

Jämfört med den tidigare enkäten finns vissa tecken på att deltagargruppen har förändrats. Könsfördelningen har blivit jämnare och medelåldern något högre. Den tydligaste förändringen gäller emellertid vägen in i verksamheten. I den tidigare undersökningen var Arbetsförmedlingen och Socialtjänsten ungefär lika vanliga som anvisande aktörer. I den aktuella undersökningen uppger drygt hälften att de kommer via Socialtjänsten, medan endast en fjärdedel anger Arbetsförmedlingen.

³ Detta alternativ är nytt för den andra enkätomgången.

Tabell 3. Översikt över anvisningar från olika myndigheter.

	Antal (andel)	Män	Kvinnor
Arbetsförmedlingen	35 (25,0 %)	19 (25 %)	16 (25 %)
Socialtjänsten	71 (50,7 %)	34 (44,7 %)	37 (57,8 %)
Försäkringskassan	7 (5 %)	3 (3,9 %)	4 (6,3 %)
Psykiatrin	5 (3,6 %)	3 (3,9 %)	2 (3,1 %)
Sökte på egen hand	11 (7,9 %)	9 (11,8 %)	2 (3,1 %)
Annat	9 (6,4 %)	6 (7,9 %)	3 (4,7 %)
Vet ej	2 (1,4 %)	2 (2,6 %)	0
Totalt	140 (100 %)	76 (100 %)	64 (100 %)

Förskjutningen är i linje med den förändring som kunde förväntas efter att Arbetsförmedlingens möjligheter att använda kommunala AME-verksamheter för arbetsträning förändrades 2023 i och med januariavtalet. Resultaten kan inte fastställa orsaken till skillnaden, men visar att den grupp som AME möter formas av förändringar i det omgivande välfärdssystemet.

4.1.2 Hinder på vägen mot arbete

För att fånga deltagarnas egen bild av vad som försvårar deras etablering på arbetsmarknaden fick de, liksom i den tidigare enkätstudien, skatta ett antal möjliga hinder på en skala från noll till tio, där noll innebar inget hinder och tio ett stort hinder. För att göra resultaten mer överskådliga har svaren grupperats i tre kategorier: inget hinder alls (0), litet eller delvis ett hinder (1–6) och stort hinder (7–10). Tabell 5 visar hur deltagarna skattat de olika hindren.

Deltagarnas bedömningar av vad som hindrar dem från att få arbete visar på både kontinuitet och förändring. Likt vid den första enkätundersökningen visar resultaten att arbetslöshet eller brist på arbetslivserfarenhet och utbildningsnivå fortsatt hör till de hinder som deltagarna tillskriver störst betydelse. Totalt uppger 70 procent att arbetslöshet eller brist på arbetslivserfarenhet utgör åtminstone ett visst hinder, varav 20 procent beskriver det som ett stort hinder. Motsvarande andel för utbildningsnivå är 71 procent, även om en mindre andel, 14 procent, bedömer detta som ett stort hinder. Oskrivna regler och förväntningar tillsammans med psykiska besvär framträder också som ett vanligt hinder. Drygt hälften av deltagarna upplever båda dessa, åtminstone i någon utsträckning som ett hinder.

Endast knappt tre respektive tio procent beskriver dessa som stora hinder. Utöver dessa framträder även neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) som ett relativt vanligt förekommande hinder bland deltagarna.

Tabell 4. Procentuell fördelning av deltagarnas uppskattning av vad som hindrar dem att få ett jobb⁴.

	Inget hinder alls	Litet eller delvis ett hinder	Stort hinder	Totalt
Mina kunskaper i svenska språket	107 (70,4)	31 (20,4 %)	14 (9,2 %)	152 (100 %)
Min förståelse av den svenska arbetsmarknaden	81 (52,6 %)	64 (42,4 %)	6 (4 %)	151 (100 %)
Oskrivna regler och förväntningar	70 (45,5 %)	80 (52 %)	4 (2,6 %)	154 (100 %)
Min utbildningsnivå	44 (29,1 %)	86 (57 %)	21 (13,9 %)	151 (100 %)
Arbetslöshet/brist på arbetslivserfarenhet	45 (30 %)	75 (50 %)	30 (20 %)	150 (100 %)
Tidigare missbruk	124 (81,6 %)	23 (15,1 %)	5 (3,3 %)	152 (100 %)
Psykiska besvär	76 (50,3 %)	60 (39,7 %)	15 (9,9 %)	151 (100 %)
Neuropsykiatrisk(a) funktionsnedsättning(ar) (NPF)	91 (61,1 %)	50 (33,6 %)	8 (5,4 %)	149 (100 %)
Funktionsvariation/-hinder	102 (68 %)	37 (24,7 %)	11 (7,3 %)	150 (100 %)

Det mest påtagliga mönstret i jämförelsen mellan undersökningarna är emellertid inte att andra slags hinder framträder, utan att flera av samma hinder nu bedöms som mindre omfattande. Detta gäller särskilt psykiska besvär och NPF. Omkring hälften respektive fyra av tio uppger fortfarande att dessa utgör hinder i någon grad, men betydligt färre än tidigare beskriver dem som stora hinder. Språket utgör ett undantag från detta mönster och uppvisar stor stabilitet mellan undersökningstillfällena.

Resultaten pekar således mot en viss förskjutning i hur deltagargruppen beskriver sina hinder snarare än mot att hindren som sådana har försvunnit. Mot bakgrund av att undersökningarna omfattar olika respondenter och att vägarna in i AME samtidigt har förändrats går det inte att avgöra om detta speglar förändrade erfarenheter eller en förändrad deltagarsammansättning. Det senare är emellertid viktigt att ha i åtanke när resultaten om själva deltagandet tolkas.

⁴ Deltagarna kunde ange flera hinder när de besvarat enkäten. Det är således möjligt att vissa hinder relaterar till varandra; exempelvis att deltagare som upplever NPF som ett hinder även upplever att deras arbetsmarknadsetablering försvåras av psykiatriska besvär.

4.1.3 Deltagandet i AME: innehåll, meningsfullhet och vägen framåt

Efter att ha beskrivit deltagargruppen och de hinder deltagarna själva upplever på vägen mot arbete riktas uppmärksamheten nu mot deras erfarenheter av AME-verksamheten. Likt tidigare utgör arbetsträning och praktik centrala delar av deltagandet i AME. På frågan av vilka insatser deltagarna deltar i inom AME uppger sex av tio arbetsträning och närmare hälften praktik, medan drygt en tredjedel tar del av hjälp med jobbsökande, CV eller coachning.

Tabell 5. Översikt av vilka insatser deltagarna deltar i inom AME-verksamheten.⁵

	Enkätomgång 1	Enkätomgång 2
Arbetsträning	118 (50,9 %)	98 (60,9 %)
Praktik på företag eller på kommunen	62 (26,7 %)	76 (47,2 %)
Hjälp att söka jobb, skriva CV, coachning	48 (20,7 %)	61 (37,9 %)
SFI-studier	16 (6,9 %)	36 (22,4)
Övriga studier (exempelvis Komvux)	20 (8,6 %)	8 (5 %)
Individanpassat stöd ⁶	45 (19,4 %)	13 (8,1 %)

Jämfört med den tidigare enkäten uppges arbetsträning, praktik och jobbsökarstöd oftare, liksom SFI-studier. Samtidigt är det färre som uppger att de deltar i övriga studier och tar del av individanpassat stöd. Dessa observerade skillnader väcker frågor kring om de beror på att verksamheten förändrats eller deltagargruppens sammansättning förändrats. Även om det inte är något vi undersöker i den föreliggande rapporten är det något som kommer behöva följas upp inom ramen för hela forskningsprogrammet.

Det för rapporten mest centrala resultatet är emellertid inte vilka aktiviteter deltagarna tar del av, utan hur de värderar sitt deltagande. En stor majoritet upplever att aktiviteterna svarar mot deras behov och bidrar till deras utveckling: närmare åtta av tio bedömer att aktiviteterna svarar bra eller mycket bra mot deras behov och nästan nio av tio att de bidrar till deras utveckling. Även delaktigheten är hög, särskilt när det gäller aktiviteternas utformning, där närmare nio av tio

⁵ Deltagarna kunde ange flera insatser. Procentandelarna summerar därför inte till 100.

⁶ Exempelvis stöd för att få ordning på vardagen eller hjälp med praktiska frågor såsom kontakter med bank, myndigheter och hälso- och sjukvård.

upplever sig vara ganska eller mycket delaktiga. Drygt tre fjärdedelar upplever också att de är ganska eller mycket delaktiga i beslutet att börja hos AME. Därtill beskriver drygt nio av tio deltagare sitt deltagande som ganska eller mycket meningsfullt, och 86,5 procent uppger att de skulle vilja delta även om de inte var tvungna. Bilden av AME som en meningsfull och stödjande verksamhet är således tydlig. Samtidigt är deltagarna mer försiktiga när de bedömer om aktiviteterna för dem närmare en anställning på den reguljära arbetsmarknaden. Drygt hälften, 55 procent, upplever att aktiviteterna i ganska eller hög grad bidrar till detta, medan närmare hälften bedömer att de endast i liten grad eller inte alls gör det. Att deltagandet upplevs som meningsfullt, utvecklande och i hög grad anpassat till de egna behoven sammanfaller alltså inte självklart med en lika tydlig upplevelse av att deltagandet för dem närmare en anställning på den reguljära arbetsmarknaden.

Tabell 6. Deltagarnas upplevelser och värdering av deltagandet i AME

Hur väl stämmer du in i följande påstående:	Inte alls	Inte särskilt	Ganska	Mycket
"Jag upplever det meningsfullt att delta"	2 (1,3 %)	11 (7,3 %)	47 (31,3 %)	90 (60 %)
"Jag utvecklas av mitt deltagande i AME"	4 (2,7 %)	14 (9,3 %)	51 (34 %)	81 (54 %)
"Jag vill delta även om jag inte måste"	9 (6,1 %)	11 (7,4 %)	59 (39,9 %)	69 (46,6 %)
	Inte alls delaktig	Inte särskilt delaktig	Ganska delaktig	Mycket delaktig
Deltagaren känner sig delaktig i beslutet att börja hos AME	14 (9,2 %)	21 (13,7 %)	51 (33,3 %)	67 (43,8 %)
Deltagaren känner sig delaktig i utformningen av de aktiviteter hen deltar i	5 (3,3 %)	12 (7,9 %)	68 (44,7 %)	67 (44,1 %)
	Inte alls	I liten grad	Ganska hög grad	Hög grad
Deltagaren upplever att hen kan få det stöd hen behöver för att kunna delta i aktiviteter och på sikt närma sig arbetsmarknaden	2 (1,3 %)	27 (17,6 %)	49 (32 %)	75 (49 %)
Aktiviteterna svarar mot deltagarens behov	2 (1,3 %)	30 (19,7 %)	56 (36,8 %)	64 (42,1 %)
Aktiviteterna bidrar till att deltagarens utveckling	4 (3,5 %)	14 (9,3 %)	51 (34,4 %)	81 (54 %)
Aktiviteterna innebär att deltagaren kommer närmare en anställning på den reguljära arbetsmarknaden	17 (11,3 %)	51 (33,8 %)	42 (27,8 %)	41 (27,2 %)

För att fördjupa förståelsen av vad som hänger samman med deltagarnas upplevelser av sitt deltagande har ett antal regressionsanalyser genomförts, med meningsfullhet, utveckling och upplevt närmande till en anställning på den reguljära arbetsmarknaden som beroende variabler. De individuella, sociala och strukturella dimensionerna av upplevda hinder tillsammans med upplevelsen av att aktiviteterna svarar mot deltagarnas behov har analyserats först separat och därefter tillsammans (se bilaga 4 för en detaljerad redovisning av regressionsmodellerna).

Analyserna visar att det inte finns några signifikanta samband mellan olika dimensioner av upplevda hinder och hur meningsfullt eller utvecklande deltagandet upplevs. Ett tydligare samband framträder däremot mellan upplevelsen av att aktiviteterna svarar mot de egna behoven och hur deltagandet värderas. Behovsuppfyllnad har ett positivt och statistiskt säkerställt samband med både upplevelsen av deltagandet som meningsfullt och utvecklande. Ett liknande mönster framträder när upplevelsen av att komma närmare en anställning analyseras. I de enkla regressionsanalyserna finns inget statistiskt säkerställt samband mellan individuella eller sociala hinder och upplevelsen av att komma närmare arbete. Däremot finns ett negativt och statistiskt säkerställt samband med strukturella hinder, vilket innebär att högre grad av upplevda strukturella hinder hänger samman med en lägre upplevelse av att deltagandet för dem närmare en anställning. Även här är behovsuppfyllnad den variabel som uppvisar det tydligaste sambandet med deltagarnas bedömning. I den enkla modellen är sambandet positivt och statistiskt säkerställt. Detta kvarstår när de olika hinderdimensionerna inkluderas, medan sambandet för den strukturella hinderdimensionen inte längre är statistiskt säkerställt.

Sammantaget pekar regressionsanalyserna på att det framför allt är hur väl deltagarna upplever att AME-insatserna svarar mot deras behov, snarare än vilka hinder de själva upplever, som hänger samman med hur de värderar sitt deltagande. Behovsuppfyllnad har ett tydligt positivt samband med både meningsfullhet och utveckling och även med upplevelsen av att komma närmare arbete. De hinder som deltagarna möter tycks däremot ha ytterst begränsad betydelse för hur de värderar deltagandet.

Resultaten från enkätstudien fördjupar därmed den bild som framkom i de deskriptiva analyserna. AME-deltagandet upplevs i hög grad som meningsfullt, utvecklande och anpassat till deltagarnas behov, men detta behöver inte innebära att deltagarna samtidigt upplever att de kommer närmare en anställning. Sammantaget synliggör detta en skillnad mellan deltagandets värde i nuet och dess upplevda betydelse för en framtida förflyttning mot arbete eller studier. Denna spänning mellan vad verksamheten möjliggör för deltagaren under tiden där och vad den förväntas leda vidare till utgör en utgångspunkt för den kvalitativa analys som följer.

4.2 Resultat från intervjuer och syntetiserad nyläsning

Ett återkommande mönster i deltagarnas berättelser är en spänning mellan värdet av att få *vara* och förväntan, eller önskan, att *bli*. Arbetsmarknadsinsatser är till sin institutionella logik framåtriktade. Deltagandet förväntas leda någonstans: till ökad arbetsförmåga, större självständighet, studier, arbete eller på andra sätt en förändrad position. Samtidigt visar deltagarnas erfarenheter att värdet av en insats inte enbart, och för vissa inte ens primärt, ligger i denna framtida förflyttning. Betydelsefullt är också vad verksamheten möjliggör i nuet; att ha någonstans att gå, ingå i ett socialt sammanhang, få rutiner och struktur, känna sig behövd, kunna bidra efter förmåga och bli erkänd utan att hela tiden behöva visa att man är på väg att bli någon annan.

Vi använder här spänningen mellan *att vara* och *att bli* som en analytisk ingång för att fördjupa de mönster som framträder i enkätstudien genom en samlad analys av intervjuer och tidigare genomförda delstudier inom arbetspaketet. Begreppsparet utvecklades initialt i Nyhléns (2026) analys av naturbaserade arbetsmarknadspraktiker, där kontrasten mellan verksamheter som ger utrymme för närvaro, återhämtning och ett långsammare tempo och verksamheter där aktivitet, progression och utvecklad arbetsförmåga står i centrum blev särskilt tydlig. Naturen framträder där samtidigt som omsorgsrum och styrningsarena, och deltagarna rör sig mellan positioner där sårbarhet tillfälligt ges legitimitet och positioner där progression och framtida arbetsbarhet förväntas synliggöras.

När deltagarnas berättelser läses samlat framstår emellertid denna spänning som bredare än de naturbaserade verksamheter där den först blev synlig. *Att vara* och *att bli* kan snarare förstås som två samtidiga orienteringar i arbetsmarknadsinsatser mer generellt. De handlar om relationen mellan deltagarens situation här och nu och den framtid mot vilken insatsen är orienterad, men också om vem som får definiera vad en önskvärd förändring innebär, vad som förväntas förändras och i vilket tempo.

Materialet visar samtidigt att varken varande eller blivande entydigt kan förstås som det eftersträfvansvärda. För vissa deltagare är möjligheten att för en tid slippa kravet på progression avgörande, för andra är rörelsen framåt det som ger deltagandet mening. Medan det för många är relationen mellan de båda mer sammansatt; att möjligheten att förändras kan vara beroende av att först få bli erkänd där man befinner sig, samtidigt som ett alltför långvarigt varande kan övergå i en erfarenhet av att bli kvarhållen.

4.2.1 Att få vara – erkännande, tillhörighet och en legitim plats i nuet

För mig är det jättebra att vara här. Jag har som sagt arbetstränat många gånger, och det har inte riktigt funkat. [...] Min ångestproblematik ställer till det väldigt mycket för mig i livet. Så att komma hit har varit att bygga en stadig absolut grund. ... Man jobbar mycket positivt, att "titta vad du kan göra, du kan visst göra det, du är tillräckligt bra, du är ..." Just det arbetet är väldigt, väldigt viktigt, och har varit väldigt viktigt för mig. Jag har växt jättemycket genom att vara här. För min ångestproblematik är lite kopplad till mitt egenvärde, så att jobba på den nivån har varit väldigt, väldigt viktigt för mig, att få det. ... Visst, du har svårigheter, men kolla vad du kan göra. Att svårigheterna inte ska ställa till det så mycket som det gärna ... ja, att det inte är så mycket fokus på just svårigheter utan mer fokus på vad du faktiskt kan göra. [...] Att man kommer till en positiv kontext, helt enkelt, och att det inte är fokus på prestation... Till exempel när jag jobbade som förskollärare så var det prestation, prestation. Att jag ville vara perfekt, att jag ville ha svar på alla frågor, jag ville vara där för varenda människa. Och det funkade inte i verkligheten.

I citatet ovan beskriver deltagaren betydelsen av att komma till en verksamhet där hon inte i första hand blir mött genom sina svårigheter eller genom krav på prestation. I stället riktas uppmärksamheten mot vad hon faktiskt kan göra och mot möjligheten att bygga upp en känsla av egenvärde och förmåga. Att "få vara" innebär här inte passivitet eller frånvaro av utveckling. Tvärtom beskriver hon

själv hur hon har "växt jättemycket" genom att befinna sig i en miljö där hon inte kontinuerligt behöver överskrida sin egen kapacitet för att räknas som tillräcklig. Citatet exemplifierar därmed hur erkännandet av den person och förmåga som finns i nuet i sig kan bli en förutsättning för förändring. I berättelser som denna handlar att få vara därför mindre om frånvaron av aktivitet än om möjligheten att delta utan att den egna situationen hela tiden behöver övervinnas, korrigeras eller förklaras. Det innebär att få inta en legitim position i verksamheten utifrån den förmåga, kropp och livssituation man faktiskt har. Det kan handla om att kunna påverka tempo och omfattning, att göra något som upplevs som meningsfullt utan samma produktivitetskrav som i reguljärt arbete eller att få tillhöra ett socialt sammanhang även under perioder då arbetsförmågan är begränsad.

I Velanders (2026) analys av deltagare med erfarenhet av psykisk ohälsa framträder samma betydelse av erkännande och anpassning. Deltagarna kontrasterar den kommunala arbetsmarknadsverksamheten mot såväl reguljärt arbete som tidigare arbetsmarknadsinsatser. Flexibilitet, individuell anpassning och möjligheten att ta saker i egen takt framhålls som centrala. En deltagare beskriver hur misstag kan göras utan att de omedelbart blir tecken på bristande prestation och sammanfattar skillnaden mot tidigare arbetslivserfarenheter genom att säga att "de värdesätter ändå oss som personer". Liksom i det inledande citatet är det alltså inte främst frånvaron av aktivitet som skapar trygghet, utan erfarenheten av att ens värde inte är helt beroende av prestation.

Det skulle vara enkelt att se detta som ett enkelt behov av kravlöshet, men materialet pekar mot något mer relationellt. Det deltagarna efterfrågar är inte nödvändigtvis frånvaro av krav, utan en miljö där kraven kan svara mot den egna förmågan och förändras med förmågan. Velanders (2026) visar exempelvis hur några deltagare värdesätter personal som ibland hjälper dem att bromsa när de själva vill öka tempot för snabbt. Deltagarorientering kan därför inte enkelt likställas med att följa deltagarens uttalade vilja i varje ögonblick. För vissa har tidigare erfarenheter av arbete också inneburit en stark internalisering av kravet att prestera, hålla ut och pressa sig över den egna kapaciteten.

Här får Nyhléns (2026) analys av naturbaserade verksamheter ytterligare betydelse. I de lågintensiva odlingsmiljöerna materialiseras möjligheten att vara genom en annan temporalitet. En deltagare beskriver hur hon planterar och "går

och luktar på allting”, ett kroppsligt och sinnligt sätt att delta som inte omedelbart organiseras kring mätbar progression. I en annan intervju formuleras verksamhetens låga tröskel ännu tydligare genom uppmaningen ”Kom hit. Du behöver inte göra något.” Även här handlar det mindre om att ingenting förväntas ske än att närvaro i sig kan erkännas som ett legitimt deltagande.

Det som den naturbaserade verksamheten gör särskilt synligt är därför inte bara betydelsen av natur i sig, utan betydelsen av tid och tempo som deltagarvillkor. I Nyhléns (2026) analys fungerar naturbaserade verksamheter som temporala övergångsrum som möjliggör en annan rytm än arbetslivets, samtidigt som denna rytm fortfarande är inramad av en framtid där deltagaren förväntas kunna återvända till aktivitet och arbete. Sårbarheten erkänns, men erkännandet är ofta villkorat av att den förstås som tillfällig.

Det är här *att få vara* blir analytiskt mer komplicerat. Deltagarnas positiva erfarenheter av trygghet, flexibilitet och lägre tempo betyder inte nödvändigtvis att de vill stanna kvar i denna position. Det kan snarare vara just därför att verksamheten erbjuder en frizon från prestationskrav som den blir möjlig att använda för återhämtning, orientering och förändring.

Det inledande citatet visar detta särskilt tydligt. Deltagaren beskriver verksamheten som en plats där hon får bygga ”en stadig grund”, men hon beskriver samtidigt denna grund som något som gör att hon har kunnat växa. Varandet och blivandet är därför svåra att hålla isär då att bli erkänd utifrån den förmåga hon har i nuet förändrar både hennes relation till sig själv och hennes föreställning om vad hon kan göra. Det som utifrån skulle kunna framstå som låg intensitet eller begränsad progression kan alltså, ur deltagarens perspektiv, vara själva villkoret för en mer hållbar förändring.

Det första samlade resultatet är därför inte att vissa deltagare behöver en kravlös verksamhet. Snarare visar materialet betydelsen av ett legitimt varande; att den aktuella förmågan och livssituationen kan erkännas utan att omedelbart omtolkas som ett individuellt problem som måste korrigeras. Att få vara innebär då att kunna delta utan att hela tiden behöva bevisa att man är på väg bort från den position man befinner sig i.

Samtidigt är detta varande sällan frikopplat från framtiden. Just möjligheten att bli erkänd i nuet kan skapa utrymme för förändring, medan krav på alltför snabb förändring i stället kan undergräva den. Det väcker därför nästa fråga: vad händer när deltagarna själva vill förändras och röra sig vidare, och vilka former av blivande blir då möjliga?

4.2.2 Att vilja bli – arbete, självständighet och rätten till en framtid

Ja, men det [att ha ett arbete] känns typ bra i själen att man gör något bra, något vettigt. Och sen att man betalar sina egna räkningar, bara så här. Det är inget försörjningsstöd eller bidrag. Du betalar dina egna räkningar. Du har jobbat in de här pengarna och betalar dina egna utgifter. Det känns skönt. Och då blir man lite lugnare också på ett sätt, och man känner att man gjort något bra. Då får man lov att ta det lugnt också, och inte bara vara lat hela tiden.

I citatet knyter en deltagare arbete till betydligt mer än försörjning. Att arbeta innebär för informanten att göra något "vettigt", betala sina egna räkningar och kunna uppfatta sig själv som självständig och legitim. Särskilt talande är formuleringen att man då också "får lov att ta det lugnt". Arbetet blir här inte bara ett mål utan något som ger rätt till vila och skyddar mot den moraliskt laddade positionen att uppfattas som "lat". Citatet exemplifierar därmed hur starkt önskan om förändring kan vara förankrad i deltagarnas egna föreställningar om ett gott och värdigt liv. Liknande berättelser löper genom stora delar av intervjumaterialet. Många deltagare vill arbeta, bli självständiga, använda sin kompetens och förändra sin nuvarande situation. Detta är ett viktigt resultat så att inte blivandet enbart förstås som något som arbetsmarknadspolitiken kräver av deltagaren. I deltagarnas berättelser är arbete och förändring också föremål för egna aspirationer, ibland mycket starka sådana.

I Velander och Sjöbergs (2026) analys framträder samma orientering tydligt bland deltagare med migrant- och flyktningbakgrund. Arbetet förknippas inte enbart med ekonomisk försörjning utan också med erkännande och tillhörighet. En deltagare beskriver att arbete gör att man känner att man existerar, är en del av samhället och kan bidra. Andra framhåller arbete som en väg till social kontakt, energi och möjlighet att känna sig användbar. På samma sätt som i citatet ovan blir lönearbetet därmed bärare av en moralisk och social betydelse som sträcker sig långt utöver inkomsten i sig. Önskan om att bli lönearbetande kan både vara en egen önskan och en rörelse mot erkännande. Men vilken förändring arbetet

representerar varierar mellan deltagarna. Flera av männen beskriver återinträde i arbete som ett försök att återupprätta status och en yrkesidentitet som gått förlorad efter migration. För vissa kvinnor får arbetsmarknadsdeltagandet en annan betydelse och handlar inte om att återupprätta en position utan om möjligheten att inta en position som ekonomiskt och socialt självständig.

Blivandet är här alltså något deltagaren aktivt önskar. Samtidigt visar studien att det inte finns ett enda blivande som är frigörande för alla. En annan kvinna säger uttryckligen att hon skulle välja att vara hemma mer med sina barn om hon själv fick bestämma. Arbetsmarknadsdeltagandet förhandlas därmed mot andra identiteter, relationer och ansvar som också har värde. Att bli en autonom lönearbetare kan öppna handlingsutrymme, men kan samtidigt bygga på en norm om den arbetande individen som tillgänglig för lönearbete oberoende av omsorgsansvar, kroppsliga begränsningar och andra sociala relationer.

Velander och Sjöberg (2026) visar därtill att själva vägarna mot arbete redan är socialt strukturerade. Migrerade kvinnor berättar hur de ofta erbjuds eller föreställs inom omsorg, kök och städning, medan män erbjuds andra typer av arbeten. Deltagarnas egna aspirationer förhandlas därmed i relation till institutionella föreställningar om vilka framtider som är "realistiska". Blivandet är alltså samtidigt en egen önskan och en institutionellt reglerad möjlighet. Velander (2026) visar även hur hoppet om blivande och om att gå vidare till en reguljär anställning försvagas, eller helt försvinner, bland dem som har haft en subventionerad anställning under flera år. Deltagare som länge befinner sig i verksamhetens sista progressionssteg anpassar sina framtidsförhoppningar och vänjer sig vid tanken på att de kanske aldrig kommer att få ett arbete på den reguljära arbetsmarknaden.

Östling, Nyhlén och Giritli Nygren (2025) gör denna framtidsdimension ännu tydligare genom att fråga vad som händer när deltagarna får möjlighet att *drömma*. I framtidsworkshopsen framkommer starka önskningar om arbete, självständighet och att kunna bidra, men också framtidsbilder som handlar om konst, familj, omsorg, utbildning, gemenskap och att hjälpa andra. Det intressanta är dock inte endast mångfalden i dessa drömmar, utan hur svårt det ibland visar sig vara att tänka bortom de möjligheter som redan givits. Exempelvis uttrycker en deltagare att hon först behöver veta vad som är möjligt att drömma om. I en annan

diskussion om krav på flera års ytterligare utbildning konstaterar deltagarna att det blir "svårt att drömma". Dessa utsagor förskjuter frågan från huruvida deltagaren har ambitioner till vilka framtider som över huvud taget framstår som möjliga att formulera. Kritiken riktas mot ett system som behandlar människor som om deras behov vore likadana, trots att deras erfarenheter och förutsättningar varierar stort.

Här synliggörs ett viktigt problem i relation till deltagarnas framtidsorientering. Möjligheten att *bli* handlar inte bara om att vara motiverad eller ha mål. Den handlar också om möjligheten att föreställa sig en framtid som känns möjlig och värd att sträva efter. Östling, Nyhlén och Giritli Nygren (2025) visar hur deltagarnas drömmar både reproducerar arbetsmarknadens normer och rör sig bortom dem. Workshoppen öppnar för idéer om arbete som omsorg, gemenskap och meningsfull aktivitet, men dessa framtider dras samtidigt gång på gång tillbaka mot lönearbetet som det som räknas som ett "riktigt jobb".

Detta problem förstärks av vad både Östling et al. (2025) och Velander och Sjöberg (2026) visar om erkännandet av befintlig kompetens. En person kan redan tala flera språk, ha utbildning eller yrkeskunskaper, men när hon kategoriseras som långt från arbetsmarknaden riskerar dessa kompetenser att hamna utanför det som räknas som anställningsbarhet. Velander och Sjöberg beskriver hur migrerade deltagare därmed kan hamna i en position av att ständigt *bli* anställningsbara – alltid i behov av mer språk, mer träning och mer anpassning – utan att fullt ut erkännas som redan kompetenta eller som tillhörande arbetsmarknaden.

Det andra samlade resultatet är därför inte bara att deltagarna vill framåt. Citatet som inleder avsnittet visar hur arbete kan framstå som vägen till självständighet, värdighet och rätten att uppfatta sig själv som någon som bidrar. De samlade studierna visar samtidigt att denna framtidsorientering aldrig är helt fri. Vilka framtider som blir möjliga att eftersträva formas av könade och sociala föreställningar, institutionella kategoriseringar och av vilka kompetenser och aspirationer som erkänns som relevanta. Frågan blir därför inte bara om deltagarna vill *bli*, utan på vilka villkor de tillåts föreställa sig och röra sig mot en framtid som de själva uppfattar som meningsfull.

4.2.3 Mellan att vara och att bli – vem eller vad är det som ska förändras?

Kommunen har avvecklat det nu, sen det blev högerstyrt här. Men den ateljén var jättemysig. Jag fick sitta och måla och skapa och sånt. Och jag brukade ha headset på mig, och satt och lyssnade på musik eller podd eller en bok och ... Men sen nu känner jag att jag vill ... Som sagt, jag började närma mig 30, och kände att nu är det min tur att få starta mitt liv. Nu orkar jag liksom inte sitta och vara åskådare i livet, utan jag vill få ett eget liv nu som känns värt och meningsfullt. Så då valde jag att jag skulle börja på den här avdelningen jag är nu, på lego. Jag var lite bly... Jag är väldigt blyg, så första dagarna var lite jobbiga. Jag var lite för mig själv och hade headset i och sånt. Men jag har fortsatt utmana mig. Jag har fått bra medicinering från psykiatrin, så att jag mår väldigt bra och är stabil och så nu. Och nu har jag aldrig headset på mig när jag är där, utan jag går runt och jag pratar med folk, tar initiativ. Om det kommer någon ny så är jag alltid där och säger "hej och välkomna" först, och försöker visa framfötterna. Men jag vet också, i och med tidigare erfarenheter, att jag blir lätt överambitiös, och att jag inte ska arbeta ut mig det första jag gör. Så jag tar den här rehabiliteringen väldigt långsamt. Jag började på två dagar i veckan, 9-11:30. Sen så efter en månad gick vi upp till tre dagar i veckan. Och nu har jag stått på tre dagar i veckan i ett par månader, och kommer göra det fram tills efter nyåret någon gång. Kommer jag kanske utöka till en dag till, eller lägga till någon timme och så där. Så jag försöker att ta det långsamt och verkligen lyssna på min kropp och känna efter, att börjar jag få lite ångest över att komma hit och liksom ... då vet jag att jag måste sakta ner lite. Och det är ju underbart att få ha den möjligheten att rehabiliteras i min tid.

I citatet ovan beskriver deltagaren en rörelse från en verksamhet som framför allt gav utrymme att vara, återhämta sig och delta på egna villkor, till en starkare önskan om förändring och om att "starta sitt liv". Samtidigt framställs inte denna förändring som något som ska ske så snabbt som möjligt. Tvärtom betonar hon vikten av att själv kunna reglera takten, pröva sina gränser och undvika att upprepa tidigare erfarenheter av att bli överambitiös och riskera att bli utbränd. Citatet exemplifierar därmed hur att vara och att bli inte nödvändigtvis utgör motsatta behov. Möjligheten att få vara i ett tempo som upplevs hållbart kan i stället vara en förutsättning för den förändring deltagaren själv eftersträvar. När dessa erfarenheter läses tillsammans blir det därför problematiskt att förstå att vara och att bli som två alternativa positioner. Det mest intressanta i materialet är snarare hur relationen mellan dem förändras beroende på vad som betraktas som problemet, var ansvaret för förändring placeras och vems tidsordning som får styra.

I Velanders (2026) analys framträder samma fråga i relation till frågan om vem eller vad som definieras som bärare av problemet. En deltagare beskriver hur hon efter tidigare misslyckade arbetserfarenheter hade kommit fram till att hon måste förändra "hela mig själv" för att kunna fungera i arbete. Under tiden i den kommunala arbetsmarknadsverksamheten omformuleras detta och hon kommer fram till att hon inte behöver förändra vem hon är utan "bara hitta rätt match" och att hon faktiskt har rätt att ställa krav på ett framtida arbete. Med Garland Thomsons (2011) begrepp *fit* och *misfit* analyserar Velanders denna förskjutning som en rörelse från individen som bärare av problemet till relationen mellan individ och omgivning. Arbetsförmåga framstår då inte som en stabil individuell egenskap utan som något som produceras i mötet mellan kropp, arbetsuppgifter, tempo, krav och social miljö. Det som behöver förändras är därmed inte självklart deltagaren utan det kan lika gärna vara de villkor under vilka deltagandet eller arbetet organiseras.

Denna förskjutning är central för hela den samlade analysen. Om deltagaren på förhand definieras som den som ska förändras blir progression nära nog synonymt med att närma sig en redan given norm om den arbetsföra och anställningsbara individen. Men deltagarnas berättelser öppnar för andra former av förändring. Det kan vara arbetsplatsen som behöver bli annorlunda, arbetstempot som behöver anpassas, tidigare kompetens som behöver erkännas eller välfärdssystemet som behöver skapa andra möjligheter för deltagande. Det innebär inte att individuell förändring saknar betydelse. Tvärtom beskriver flera deltagare hur de själva vill utvecklas och hur arbetsmarknadsverksamheten har hjälpt dem att göra det. Men förändringen behöver inte bestå i att "fixa" ett bristfälligt subjekt. För deltagaren som beskriver att hon har "växt jättemycket genom att vara här" består förändringen samtidigt i en större acceptans av den egna personen och en mindre självklar benägenhet att förstå sig själv som problemet. Att få vara och att bli glider här in i varandra.

Sjöberg och Giritli Nygrens (2026) studie av personer med kriminalvårdsbakgrund komplicerar frågan ytterligare genom att synliggöra en annan relation mellan deltagare, förändring och tid. Här beskriver flera deltagare sig inte som personer som behöver mer tid eller ett lägre tempo. De upplever att de själva försöker och behöver aktivitet, samtidigt som de institutionella processerna håller dem tillbaka. En deltagare beskriver hur han själv kontaktar olika verksamheter, ordnar nya

praktikplatser när tidigare alternativ inte fungerar och kombinerar praktik med studier. Han sammanfattar sin egen position med "Jag har alltid varit driven så." Hans erfarenhet bryter mot en föreställning om arbetsmarknadsdeltagaren som någon som behöver motiveras till aktivitet. Här ligger problemet snarare i att institutionernas tempo och handlingsförmåga inte motsvarar deltagarens egen framtidsorientering. För en annan deltagare blir väntan mellan institutioner direkt riskfylld. Han beskriver hur avbrott och långsamma processer skapar "för mycket tid" och ökar närheten till skadligt bruk och kriminalitet. Här blir det nästan omöjligt att tala om långsamhet i sig som omsorg. Samma temporala utrymme som för en deltagare är en nödvändig förutsättning för återhämtning kan för en annan innebära stagnation, osäkerhet och ökad utsatthet.

Läst tillsammans med de övriga studierna får detta stor analytisk betydelse. Frågan om progression handlar då inte bara om hur snabbt deltagaren ska förändras. I vissa situationer är det systemet som behöver börja röra sig. Det är också här Nyhléns (2026) ursprungliga problematisering kan återföras till den bredare analysen. I de naturbaserade verksamheterna blir frågan om tid synlig genom skillnaden mellan naturens långsammare rytm och aktiveringspolitikens linjära framtidsorientering. Nyhlén frågar när långsamhet erkänns som legitim återhämtning och när samma långsamhet börjar tolkas som bristande progression. Den samlade analysen visar att samma fråga också kan ställas från motsatt håll: när är snabb progression ett stöd för deltagarens egen rörelse, och när blir den ett institutionellt krav som inte tar hänsyn till deltagarens situation?

Sett på detta sätt är att vara och att bli inte två slutpunkter utan två orienteringar som kontinuerligt förhandlas i deltagarnas egna berättelser. Deltagarnas erfarenheter pekar inte entydigt mot mer aktivering eller mer kravlöshet, snabbare progression eller längre tid. De pekar snarare mot behovet av arbetsmarknadsinsatser som kan rymma att relationen mellan nu och framtid ser olika ut för olika personer och förändras över tid. Att få vara kan vara en förutsättning för att kunna bli. Att vilja bli kan göra ett långvarigt varande outhärdligt. Och ibland är den viktigaste förändringen inte den som ska ske i deltagaren, utan den som behöver ske i de organisatoriska, sociala eller arbetsmarknadsmässiga villkor som omger hen.

5 Slutdiskussion

Rapportens övergripande resultat visar att deltagarnas erfarenheter av kommunala arbetsmarknadsinsatser inte enkelt kan förstås utifrån frågan om en viss typ av insats fungerar eller inte. Enkäten och intervjuerna pekar snarare mot betydelsen av relationen mellan deltagarens situation, behov och framtidsorientering och hur deltagandet organiseras. Särskilt framträdande är betydelsen av behovsanpassning, men också att meningsfullhet, utveckling och progression mot arbete eller studier är relaterade utan att för den skull vara samma sak.

Enkätresultaten visar att upplevelsen av att få sina behov mötta är positivt relaterad till såväl meningsfullhet och utveckling som upplevelsen av förbättrade möjligheter till arbete eller studier. Detta ligger i linje med tidigare forskning som återkommande pekat på betydelsen av individ- och behovsanpassning (Dahlberg et al. 2013; Panican & Ulmestig 2019; Giritli Nygren et al. 2023; Eleveld 2024; Grönvik 2026). Samtidigt ger resultaten anledning att förstå behovsanpassning som något mer än att matcha en deltagare med en viss typ av insats. Arbetsträning och praktik värderas högt av många deltagare, men det framträder inte någon enskild aktivitet som betydelsefull för alla. Intervjuerna visar snarare hur värdet av olika aktiviteter är beroende av var deltagaren befinner sig, vad hen behöver och vilken förändring hen själv eftersträvar.

Detta är också viktigt eftersom deltagarnas situation och behov förändras över tid. Tidigare forskning har visat att vägen mot arbete sällan är linjär och att arbetsberedskap inte kan förstås som en stabil individuell egenskap (Danneris 2018; Danneris & Caswell 2019). I våra analyser blir denna temporalitet tydlig genom spänningen mellan *att vara* och *att bli*. För vissa deltagare är möjligheten att få delta utifrån aktuell förmåga, återhämta sig, skapa rutiner och ingå i ett socialt sammanhang central. För andra – och ibland för samma person vid en annan tidpunkt – ligger deltagandets mening i att komma vidare, pröva sin förmåga, få större ansvar eller närma sig utbildning och arbete. Behovsanpassning handlar därmed inte bara om *vad* verksamheten erbjuder, utan också om *när*, *hur* och i vilket tempo stöd, krav och möjligheter till förändring introduceras.

Här nyanserar resultaten både den kritiska aktiveringsforskningen och forskning om risken för inlåsning. Krav på aktivitet, motivation och kontinuerlig

självförändring kan skapa press och otillräcklighet när de inte motsvarar deltagarens situation (Friedli & Stearn 2015; Peterie et al. 2019). Samtidigt visar deltagarnas berättelser att frånvaro av krav och progression inte nödvändigtvis är stödjande. Ett långsamt tempo och ett utrymme för varande kan vara en förutsättning för senare förändring, men kan övergå i stagnation när deltagaren själv vill vidare. På så sätt problematiserar resultaten också föreställningen om att långvarigt deltagande självklart innebär att vara "activated, but stuck" eller inlåst i en insats (Laliberte Rudman & Aldrich 2016; Parsland & Scaramuzzino 2024). Avgörande är snarare vad som sker under denna tid och hur deltagandet förhåller sig till deltagarens egen situation och framtidsorientering.

Sammantaget pekar resultaten mot behovet av att förstå deltagande i arbetsmarknadsinsatser både relationellt och temporalt. Deltagarnas möjligheter att delta, utvecklas och närma sig arbetsmarknaden formas inte enbart av deras individuella egenskaper eller hinder och inte heller enbart av vilken aktivitet som erbjuds. De uppstår i mötet mellan deltagarens aktuella förutsättningar och framtidsorientering, verksamhetens utformning och arbetsmarknadens krav. Progression kan därför inte enbart förstås som en linjär förflyttning mot reguljärt arbete. Det behöver också finnas utrymme för återhämtning, omorientering och förändringar som är betydelsefulla i nuet. Samtidigt bör värdet av trygghet, gemenskap och meningsfullhet inte romantiseras när deltagaren själv eftersträvar förändring och vill vidare.

Ur ett deltagarperspektiv blir den centrala frågan därför inte bara *om* en person förändras genom AME, utan om verksamheten förmår möta personen där hen befinner sig och samtidigt möjliggöra rörelse vidare – i en riktning och ett tempo som också kan bli deltagarens egna.

7 Referenser

- Bakkeli, V. (2023). Evidence-based activation work and service individualisation: client and frontline worker experiences with a standardised intervention. *European Journal of Social Work*, 26(6): 994–1006.
- Bergström, G. & Bolin, M. (2022). *Underlag för urval av kommuner till LOKA-projektet*. Opublicerat material.
- Borland, J. (2014). Dealing with unemployment: What should be the role of labour market programs? *Evidence Base: A Journal of Evidence Reviews in Key Policy Areas*, 4: 1–27.
- Bredgaard, T. (2015). Evaluating What Works for Whom in Active Labour Market Policies. *European Journal of Social Security* 17(4): 436–452.
- Caswell, D. (2020). Talking policy into being—How street-level bureaucrats and vulnerable unemployed talk about labor market participation. *European Policy Analysis*, 6: 23–37.
- Dahlberg, M., Mörk, E., Thorén, K., Eliasson, T. och Johansson, C. (2013). *Jobbtorg Stockholm – resultat från en enkätundersökning*. (Rapport 2013:21). Uppsala: IFAU.
- Danneris, S. (2018). Ready to work (yet)? Unemployment trajectories among vulnerable welfare recipients. *Qualitative Social Work*, 17(3): 355–372.
- Danneris, S. & Caswell, D. (2019). Exploring the ingredients of success: Studying trajectories of the vulnerable unemployed who have entered work or education in Denmark. *Social Policy and Society*, 18(4), 615–629.
- Eleveld, A. (2024). Can mandatory work in activation programmes be meaningful work? *Critical Social Policy*, 44(3): 489–508.
- Fredriksson, M. (2022). *Fostran till anställningsbarhet: Ungas berättelser inifrån den kommunala arbetsmarknadspolitiken*. Doktorsavhandling. Eskilstuna: Mälardalens universitet.

Friedli, L. & Stearn, R. (2015). Positive affect as coercive strategy: Conditionality, activation and the role of psychology in UK government workfare programmes. *Critical Medical Humanities*, 41(1): 40–47.

Garland Thomson, R. (2011). Misfits: A feminist materialist disability concept. *Hypatia*, 26(3): 591–609.

Giritli Nygren, K., Hemmingsson, O. Nordlander, E., Nyhlén, S. och Sjöberg, I. (2023). *Lokala arbetsmarknadsprogram utifrån ett deltagarperspektiv*. Sundsvall: Mittuniversitetet.

Grönvik (2026) *Deltagares upplevelser av meningsfullhet i kommunala arbetsmarknadsenheter*. En delrapport. Sundsvall: Mittuniversitetet.

Hansen, L. S., & Nielsen, M. H. (2021). Working Less, Not More in a Workfare Programme: Group Solidarity, Informal Norms and Alternative Value Systems Amongst Activated Participants. *Journal of Social Policy*, 52(1): 46–62.

Hirseland, A & L. Kerschbaumer, L. (2023) A Relational Approach to Understanding Welfare Recipients' Transitions from Long-Term Unemployment to Employment and the Role of Case Work. *Social Work & Society*, 21(1): 1–18.

Hultqvist, S., & Hollertz, K. (2023). Learning a shared language—theoretical concepts as tools for enhanced well-being in social work interventions. *Nordic Social Work Research*, 13(4): 589–599.

Jacobson-Libietis, V. & Ljungkvist, T. (2017) *Kommunerna och arbetsmarknadspolitiken – En redogörelse för aktuell lagstiftning och samverkansformer*. Stockholm: SKL.

Laliberte Rudman D, Aldrich R. (2026). "Activated, but Stuck": Applying a Critical Occupational Lens to Examine the Negotiation of Long-Term Unemployment in Contemporary Socio-Political Contexts. *Societies*: 6(3):28.

Martin, J. P. & Grubb, D. (2001) What Works and for Whom: A Review of OECD Countries' Experiences with Active Labour Market Policies. *Swedish Economic Policy Review*, 8(2): 9–56.

Mulinari, P. (2018). A New Service Class in the Public Sector? The Role of Femonationalism in Unemployment Policies. *Social Inclusion*, 6(4): 36–47.

Nyhlén, S., Sjöberg, I., Giritli Nygren, K. & Olofsdotter, G. (2023). *Institutionella förutsättningar för lokala arbetsmarknadsprogram*. Sundsvall: Mittuniversitetet.

Nyhlén, S (2026) "Jag går och luktar på allting" – att vara och bli i naturbaserade arbetsmarknadspraktiker, i (red.) Pilflod Larsson, E., Giritli Nygren, K. *Odling, makt och genus*, Forum för genusforsknings rapportserie nr 20. Sundsvall: Mittuniversitetet.

Panican, A.& Ulmestig, R. (2019). Vad är nytt? - kunskapssammanställning av kommunal arbetsmarknadspolitik. *Arbetsmarknad & Arbetsliv*, 25(3/4): 108–128.

Parsland, E. (2025). Ojämlighetsregimer i aktivering. Doktorsavhandling. Lund: Lund Universitet.

Parsland, E. & Scaramuzzino, G. (2024). 'I feel good here': A qualitative study on subsidised employment in a Swedish municipal labour market programme. *Journal of Comparative Social Work*, 19(2): 38–62.

Parsland, E., & Ulmestig, R. (2022). Gendered Activation at the Expense of Gender Equality? Activation and Gender Equality as Competing Logics in the Swedish Welfare State. *Affilia*, 37(2): 279–299.

Peterie, M., Ramia, G., Marston, G., & Patulny, R. (2019). Emotional Compliance and Emotion as Resistance: Shame and Anger among the Long-Term Unemployed. *Work, Employment and Society*, 33(5): 794–811.

Rose, D. (2019). The Impact of Active Labour Market Policies on the Well-Being of the Unemployed. *Journal of European Social Policy*, 29(3): 396–410.

Scholz, F and Ingold, J (2021) Activating the 'ideal jobseeker': Experiences of individuals with mental health conditions on the UK Work Programme. *Human Relations*, 74(10): 1604–1627.

Schön, U-K., Tranquist, J. & Astvik, W. (2023) Managing a fragile motivation within an unfit organisation: young adults' experiences of support to achieve employment. *European Journal of Social Work*.

- Sjöberg, I. & Giritli Nygren, K. (2026). *Institutionella glapp i övergången från fängelse till arbete – erfarenheter från deltagare och institutionella aktörer (presentation): Mötesplats arbetsmarknad*. Göteborg, Sverige 2 juni 2026.
- Sunnerfjell, J. (2023). Från bruksmentalitet till anställningsbarhet - eller från ett flytande begrepp till ett annat? *Arbetsmarknad & Arbetsliv*, 29(3/4): 6–26.
- Szücs, S. & Strömberg, L. (2006). *Local Elites, Political Capital and Democratic Development. Governing Leaders in Seven European Countries*. Urban and Regional Research International 9. Springer.
- Thorén, K. (2012). Arbetsmarknadspolitik i kommunerna. Stockholm: Sveriges riksdag. No. 2011/12:RFR15.
- Ulmestig, R. (2020). Gränser och variationer - en studie om insatser inom kommunal arbetsmarknadspolitik. (Rapport 2020:5). Uppsala: IFAU.
- van Berkel, R., Caswell, D. & Kupka, P. (2017). *Frontline Delivery of Welfare-to-WORK Policies in Europe: Activating the Unemployed*. New York: Routledge.
- Velander, J. (2026). *AME som ett mellanrum (presentation): Mötesplats arbetsmarknad*. Göteborg, Sverige 2 juni 2026.
- Velander, J. & Sjöberg, I. (2026). Becoming employable: how migrants navigate norms of employment, ethnicity, and gender within Swedish municipal labour market programmes. *Nordic Social Work Research*, 1-14.
- Vesterberg, V. (2013). Ethnicized Un/Employability: Problematized Others and the Shaping of Advanced Liberal Subjects. *Ephemera. Theory and Politics in Organization*, 13(4): 737–757.
- Vesterberg, V. (2016). *Ethnicizing Employability Governing the Unemployed in Labour Market Projects in Sweden*. Linköping: Linköpings Universitet.
- Wright, S. E. (2016). Conceptualising the active welfare subject: Welfare reform in discourse, policy and lived experience. *Policy and Politics*, 44(2): 235–252.
- Östling, M., Nyhlén, S., & Giritli Nygren, K. (2025). What if all kinds of work were considered ‘real jobs,’ and everyone who worked had a job? Using imaginary

thinking in the context of Swedish municipal activation services. *Economic and Industrial Democracy*.

Bilaga 1. Översikt av deltagare i urval

Tabell 7. Översikt av deltagare i urval.

		Antal (n)	Kön		Ålder			
			Män	Kvinnor	Upp till 29	30–44	45–54	55–65
Antal respondenter (n)		161	87 (55,1 %)	71 (44,9 %)	25 (16,2 %)	56 (36,4 %)	31 (20,1 %)	42 (27,3 %)
Högsta fullgjorda utbildning	Ej fullgjort grundskola	13 (8,5 %)	6 (7,3 %)	7 (10,1 %)	2 (8 %)	3 (5,7 %)	4 (13,3 %)	2 (5,1 %)
	Grundskola	27 (17,6 %)	17 (20,7 %)	9 (13,0 %)	6 (24 %)	8 (15,1 %)	5 (16,7 %)	6 (15,4 %)
	Gymnasium/motsvarande	57 (37,3 %)	37 (45,1 %)	20 (29 %)	13 (52 %)	21 (39,6 %)	6 (20 %)	17 (43,6 %)
	Yrkeshögskola/ yrkesutbildning/folkhögskola	21 (13,7 %)	9 (11 %)	12 (17,4 %)	3 (12 %)	11 (20,8 %)	2 (6,7 %)	5 (12,8 %)
	Universitet/högskola	9 (5,9 %)	6 (7,3 %)	3 (4,3 %)	1 (1 %)	4 (7,5 %)	0	4 (10,3 %)
	Annat	26 (17 %)	7 (8,5 %)	18 (26,1 %)	0	6 (11,3 %)	13 (43,3 %)	5 (12,8 %)
Medelålder		43,45 år	41,13 år	46,62 år	24,64 år	36,80 år	49,61 år	58,98 år
Födda i Sverige		98 (61,6 %)	59 (67,8 %)	39 (54,9 %)	18 (72 %)	41 (73,2 %)	11 (35,5 %)	28 (66,7 %)
Genomsnittlig längd på arbetslöshet innan inskrivning hos AME (månader)		56,59 mån.	54,06 mån.	60,98 mån.	20,09 mån.	52,12 mån.	68,52 mån.	76,51 mån.
Genomsnittlig längd på deltagande hos AME (månader)		19,8 mån.	23,25 mån.	15,73 mån.	10,68 mån.	22,11 mån.	19,31 mån.	22,76 mån.
Deltagit i AME tidigare		41 (25,5 %)	20 (23,8 %)	21 (31,8 %)	4 (16 %)	15 (27,8 %)	6 (19,4 %)	16 (40 %)

Bilaga 2. Redovisning av faktoranalys och reliabilitetstest av hinder

Nedan redovisas den faktoranalys som ligger till grund för hur vi kategoriserat de nio problematiker/hinder till de tre nivåerna *individuella dimensioner* (tidigare missbruk, psykiska besvär, neuropsykiatrisk(a) funktionsnedsättning(ar) (NPF) och fysisk funktionsvariation/-hinder), *sociala dimensioner* (kunskaper i det svenska språket, förståelse av arbetsmarknaden samt oskrivna regler och förväntningar), samt *strukturella dimensioner* (utbildningsnivå och/eller arbetslöshet/brist på arbetslivserfarenhet).

Utifrån faktoranalysen konstruerades tre index – ett för varje dimension – som sedan använts i regressionsanalyserna.

Tabell 8. Faktorladdningar (över 0,3 och under -0,3) för deltagarnas uppskattning av hinder*

	Faktor 1: Individuella dimensioner	Faktor 2: Sociala dimensioner	Faktor 3: Strukturella dimensioner
Eigenvalue	2,597	2,116	1,105
Andel variation förklarad av faktor (%)	28,855	23,515	12,275
Mina kunskaper i svenska språket		,844	
Min förståelse av den svenska arbetsmarknaden		,816	
Oskrivna regler och förväntningar		,692	,348
Min utbildningsnivå			,711
Arbetslöshet/brist på arbetslivserfarenhet			,744
Tidigare missbruk	,661		-,332
Psykiska besvär	,653	-,350	,325
Neuropsykiatrisk(a) funktionsnedsättning(ar) (NPF)	,813		
Funktionsvariation/-hinder	,795		

* Principal component analysis, varimax rotering med Kaiser normalisering

Bilaga 3. Variabler i regressionsanalyserna

Tabell 9. Variabler som använts i regressionsanalyserna

	Enkätfråga	Model 1	Svarsalternativ	N	%
Beroende variabler					
Meningsfullt att delta	Hur väl stämmer du in i följande påståenden? Jag upplever det meningsfullt att delta i AME-verksamheten	1–5	Inte alls	2	1,3
			Inte särskilt	11	7,3
			Ganska	47	31,3
			Mycket	90	60
Utvecklande att delta	Hur väl stämmer du in i följande påståenden? Jag utvecklas av mitt deltagande i AME-verksamheten	6–10	Inte alls	4	2,7
			Inte särskilt	14	9,3
			Ganska	51	34
			Mycket	81	54
Förbättrade möjligheter till anställning av att delta	Hur väl upplever du att de aktiviteter du deltar i innebär att du närmar dig ett "vanligt jobb", det vill säga en anställning på den reguljära arbetsmarknaden?	11–15	Inte alls	17	11,3
			Ganska bra	51	33,8
			Bra	42	27,8
			Mycket bra	41	27,2
Oberoende variabler					
Individuella dimensioner (index)		1, 6, 11 5, 10, 15	Inget hinder	100	71,4
			Litet eller påtagligt hinder	26	18,6
			Stort hinder	14	10
Sociala dimensioner (index)		2, 7, 12 5, 10, 15	Inget hinder	96	65,3
			Litet eller påtagligt hinder	40	27,2
			Stort hinder	11	7,5
Strukturella dimensioner (index)		3, 8, 13 5, 10, 15	Inget hinder	43	29,3
			Litet eller påtagligt hinder	87	59,2
			Stort hinder	17	11,6
Behovsuppfyllnad	Hur väl upplever du att aktiviteterna svarar mot dina behov?		Inte alls	2	1,3
			Ganska bra	30	19,7
			Bra	56	36,8
			Mycket bra	64	42,1

Bilaga 4. Regressionsmodeller

Tabell 10. Resultat av regressionsanalyser med "Meningsfullt att delta" som beroende variabel. Ostandardiserade b-koefficienter.

	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4	Modell 5
Individuella dimensioner	-,119				,026
Sociala dimensioner		0,007			,009
Strukturella dimensioner			-,025		-,016
Behovsuppfyllnad				,407***	,465
Intercept	3,660	3,450	3,605	2,180	1,843
N	133	141	141	145	123
R2 (justerat)	,006	-,007	-,003	,208	,251

Tabell 11. Resultat av regressionsanalyser med "Utvecklande att delta" som beroende variabel. Ostandardiserade b-koefficienter.

	Modell 6	Modell 7	Modell 8	Modell 9	Modell 10
Individuella dimensioner	-,037				-,009
Sociala dimensioner		-,014			-,025
Strukturella dimensioner			,037		,073
Behovsuppfyllnad				,423***	,414***
Intercept	3,633	3,441	3,227	2,035	1,906
N	133	142	141	145	122
R2 (justerat)	,010	-,006	,001	,186	,180

Tabell 12. Resultat av regressionsanalyser med "Förbättrade möjligheter till anställning" som beroende variabel. Ostandardiserade b-koefficienter.

	Modell 11	Modell 12	Modell 13	Modell 14	Modell 15
Individuella dimensioner	-,048				-,005
Sociala dimensioner		-,041			,000
Strukturella dimensioner			-,105*		-,079
Behovsuppfyllnad				,505***	,510***
Intercept	3,082	2,915	3,206	1,083	1,477
N	135	142	141	148	125
R2 (justerat)	,009	,001	,025	,168	,152